

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תצוה תשפ"ג

מתנה ושמה "אוזניים"

תוכן

א' - מקדשים את האוזניים / א

ב' - משלמים על האוזניים / ד

ג' - פותחים את האוזניים / ו

שואל אותו, "זמה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע". שאול מסביר כי "מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלקיך ואת היותר החרמנו". סברתי כי חבל יהיה להשחית בהמות אלו בשדה הקרב ללא הועיל, ועל כן הבאנו אותם על מנת להקריבם כקרבן תודה להשי"ת על כל אשר עשה עמנו.

וכאן מלמד אותנו שמואל הנביא יסוד חשוב, שעל פיו נבין את הנקודה בה פתחנו, מדוע האוזן היא זו שנחנכה ראשונה לעבודת ה': "ויאמר שמואל החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה', הנה שמע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים". שמואל הנביא מסביר לשאול, שעם כל חשיבותן של הקרבנות, יותר חשובה היא המעלה של שמיעת האוזן - להשתמש באוזן כדי לשמוע, וליישם את אשר היא שומעת.

מעלת הקרבנות

אמנם, על מנת להבין אל נכון את הפסוק הנ"ל, ובכדי שנוכל לעמוד על מעלתה של שמיעת האוזן בצורה אמיתית, ראשית עלינו להבהיר לעצמינו מהי מעלתן וחשיבותן של הקרבנות. מהי הקרבת קרבן? כאשר יהודי חפץ להביע כלפי השי"ת את אהבתו והודאתו האין-סופיים, הוא מבין כי "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" (תהילים קטז, יב) - אין שום דבר אותו אוכל לתת לך ה'.

מיכה הנביא מבטא את הנקודה הזו במילים הבאות: "במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום וכו' האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי" (מיכה ו, ו-ז) - כיצד אוכל להודות לה' האם עלי להקריב לו את בני

א' - מקדשים את האוזניים

דם האיל

בפרשת תצוה, משה רבינו מילא את ידיהם של בני אהרן הכהנים וחנוך את עבודתם באהל מועד, ובכך הוקדשו הכהנים לגשת אל המזבח ולעבוד את עבודת הקרבנות. חלק מסדר המילואים היה הקרבת איל המילואים, וכאן אנו מוצאים ענין די עלום.

הנה משה רבינו נצטווה לתת מדם האיל "על בהן ידם הימנית ועל בהן רגלם הימנית" (שמות כט, כ), ואנו מבינים שתכליתה של נתינה זו היתה כדי להראות שידיהם ורגליהם של הכהנים צריכות להיות מוקדשות אך ורק לעבודת ה'. אבל לנתינה זו קדמה נתינה נוספת, המלמדת אותנו על ענין שהוא קודם להקדשת הידים והרגלים, והיא, "ונתתה על תגונך און אהרון ועל תגונך און בניו הימנית", כלומר שאוזנם של בני אהרן הוקדשה לעבודת ה' לפני כל אבר אחר. דבר זה טעון ביאור והבנה, מדוע הקדשת האוזן היא הקדמה ומבוא לעבודת הקרבנות?

מעלת השמיעה

את חשיבותה של שמיעת האוזן נוכל ללמוד מהדברים שאמר שמואל הנביא לשאול המלך, וכפי שמסופר בספר שמואל א' (פרק טו). שמואל שלח את שאול על פי ציוויו של הקב"ה למחות את זכר עמלק, ולהמית, "מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שיה מגמל ועד חמור". לאחר המלחמה, שאול חוזר אל שמואל ואומר לו, "הקימתי את דבר ה'", אולם שמואל

הכהנים, שבו הוכשרו להיות עובדי עבודת הקדש, היה מלא וגדוש בהקרבת קרבנות עבור עם ישראל, ובדיוק במעמד זה למדו הכהנים על חשיבותה של שמיעת האוזן. נחוץ היה להם להבין, שעוד קודם הקרבנות, הדבר החשוב ביותר והראשון במעלה הוא, "הִנֵּה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים". מפני שעם כל חשיבותו של הקרבן, ועל אף ההשפעה האדירה שיש לו על האדם המקריב, ראשית כל על הכהנים לקבל על עצמם לשמוע בקול השי"ת, ולקיים בהכנעה את אשר יצווה אותם.

רבינו יונה (שערי תשובה שער ב אות יב) מתאר את המתנה הנפלאה שנתן לנו הקב"ה, הלא הן האוזניים, וכח השמיעה המופלא הטמון בהן. רבינו יונה מסביר את הפסוק במשלי (טו, ל) "מְאוֹר עֵינַיִם יְשֻׁמַּח לֵב שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְרֹשׁ עֵצָם" וכותב כך: "מאור עינים ישמח לב - העין אבר נכבד מאד, כי יראו בו את המאורות המשמחים את הלב, ונכבד ממנו האוזן כי ישמעו בו שמועה טובה המדשנת את העצם שאין בו ההרגשה ולא ידושן במאור עינים בלתי בתענוג יתר". השמיעה היא תענוג גדול ביותר! התרגלנו לחשוב שכך זה אמור להיות - פשוט שומעים! נולדנו עם אוזניים, והם ישארו עמנו במשך כל חיינו. הן תמיד פועלות, ולכן איננו חושבים עליהן כלל. רבים הם בני האדם שמעולם לא נתנו דעתם להודות לה' אפילו פעם אחת על היכולת המופלאה לשמוע באוזניהם.

עלינו להתבונן איזו שמחה עצומה מביאות לנו האוזניים! השמיעה היא חלק חשוב כל כך בהווייתנו. חיינו תלויים בכח השמיעה, ובלעדיה האדם מפסיד חלק גדול כל כך מההנאה בחייו. אדם המאבד את יכולתו לשמוע, זו טרגדיה איומה. אדם זה כמעט נחשב כמת ר"ל.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים: ידועים דברי הגמרא במסכת בבא קמא (פה, ב), שעל אף שהחובל בחבירו באחד מאיבריו אינו משלם לו אלא את דמי אותו האיבר, מכל מקום מי שח"ו מכה את חבירו באוזנו וגורם לו לאבד את חוש השמיעה, הרי זה כאילו הזיק את כולו, ו"חרשו נותן לו דמי כולו", משום שאם הזיק את חבירו באופן זה, הרי זה נחשב כאילו חבירו חדל מלהתקיים.

בכוריי? השומעים אתם את ההווה מינא של הנביא? להקריב את בנו לה! כמובן שלעולם לא נעשה דבר כזה, כי לא בכך חפץ ה', אולם צריכים אנו להבין שזאת היא הצורה הנעלה ביותר להתמסר לה! מהו בן? בן זה מתנה מה', וכיצד ראוי לו לאדם להביע את הערכתו למתנה נפלאה זו? המתנה היתה אצלו כל כך הרבה שנים, אז כעת הוא מביא אותו כקרבן לה'.

נאמר שראובן משאיל לחבירו שמעון את רכבו למספר ימים, ושמעון נהנה לנסוע ברכב. לאחר כמה ימים, מבקש ראובן משמעון, "החזר לי בבקשה את רכבי", היעלה על הדעת ששמעון יגיב, "להחזיר? הלא אני כל כך נהנה ממנו כעת! איני רוצה להחזירו לך!"

כמובן שאין זה רצונו של הקב"ה שמי מאיתנו יקריב את עצמו או את בנו, אך מצד הסברא, בוודאי יש מקום לכך. אלא שסברתו של הקב"ה גבוהה מסברתנו, והוא אמר לנו שאין זה נכון, וכמו שציווה ה' את אברהם אבינו, "אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנְּעִר" (בראשית כב, יב). אולם לולא כן, לולא גילה השי"ת שכך הוא רצונו, כך אכן היה ראוי לנו לנהוג.

לזה אומר הנביא, "ריבונו של עולם, מה עלי לעשות? הרי אינך חפץ בהקרבת בני כקרבן!" אשר על כן, כתחליף להקרבת עצמנו או בננו, אנחנו מקריבים בעל חיים כקרבן, כאות להתמסרותנו המוחלטת להשי"ת. כאשר אדם מישראל ראה את שחיטת הפר או הכבש, הוא חזה בעיני רוחו שכביכול הוא זה שנשחט כקרבן. זו היתה מטרת הקרבנות, שעל ידי סדר הבאת הקרבן, האדם יראה את עצמו כאילו חלביו ואימוריו נשרפים על גבי המזבח לכבוד השי"ת! הקרבת הקרבן חוללה אצל האדם דברים עצומים, שכן אדם בעל שכל, החושב על פעולותיו ומתבונן בהם, מתעלה ונעשה לאדם אחר על ידי הקרבת הקרבן; הוא עובר חוויה אדירה המביאה אותו לידי קירבת אלוקים!

כל יהודי מבקש שלש פעמים ביום, "וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ יְיָ אֱשֵׁי יִשְׂרָאֵל" - איננו מצפים רק למשיח צדקנו, אלא אנו משתוקקים לחזרתה של עבודת הקרבנות, ומייחלים ליום בו נוכל לשוב ולחונן את עבודת הכהנים על ידי הבאת קרבנות, ולזכות לקירבת ה' הנפלאה הבאה מכח עבודה זו.

הִנֵּה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב

לאחר שזכינו להבין מעט מגדלותה של עבודה נשגבה זו, נשוב לענין בו פתחנו. סדר המילואים של

"אוזניות" חנימיות

האוזניים הן יקרות כל כך! וכמו שכותר רבינו יונה שם ע"פ דברי חז"ל הנ"ל במסכת בבא קמא: "וכן אמרו ז"ל כי האוזן נכבד משאר האיברים". אלא שמכיון שהשמיעה היא דבר עדין כל כך, לעתים שוכחים אנו להודות עליה. ישנם אנשים ששמחים מאוד כאשר הם קונים אוזניות חדשות - הם מאושרים מכך שכעת הם יכולים לשמוע אדם המדבר מתוך הקלטה, אבל להודות על האוזניים המקוריות, המשוכללות פי כמה וכמה מהאוזניות שקנו - על זה הם לא חשבו.

אפילו המיקום של האוזן בגופו של האדם הוא דבר פלאי, שאותו צריכים אנו להעריך. תארו לעצמכם שהקב"ה היה שותל את אוזניו של האדם ברגליים - מדוע לא? מי שהיה רוצה לשוחח עם חברו, היה צריך להתכופף כדי שהלה ישמע אותו. איזו טרחה זו היתה! הקב"ה מיקם ביעילות את אוזניו של האדם ממש בסמוך לפיו של חברו המדבר אליו.

האין זו עובדה מעניינת? אוזנינו נמצאות פחות או יותר במקביל לפיו של האדם אותו חפצים אנו לשמוע. ברור לי שישנן תועלות נוספות במיקומם של האוזניים, ואני רק חולק עמכם את אשר עלה בדעתי. ככל שיקדיש האדם זמן רב יותר להתבונן ולחשוב על אוזניו, וככל שיודה לה' עליהן, כך יבין יותר עד כמה עצומה היא המתנה הנפלאה הזו, וילמד להעריך את שני האיברים הנסיים הללו, הנמצאים בצדי ראשו.

האם הכרתם פעם אדם שחסרה לו אוזן? אני מכיר אדם שכזה. הוא מתגורר במנהטן, איש מוצלח מאוד, אבל חסרה לו אוזן. בכל פעם בה הוא מצטלם, הוא מקפיד שתהיה זו תמונת פרופיל, כדי שמומו לא ייראה בתמונה. אילו היה ביכולתו לקבל את אוזנו בחזרה, כמה מאושר הוא היה! כמה היה מודה לקב"ה! מדובר באדם עשיר מאוד, והוא היה מוותר בשמחה על חלק נכבד מרכושו עבור מתנה זו - אוזן שניה. והנה, רובנו מתהלכים כשבצדי ראשו שתי אוזניים בריאות. האם עצרנו אי פעם כדי לחשוב על כך? אני ממליץ לכם לעשות מדי פעם פעולה פשוטה - לאחוז באוזן ולהודות לקב"ה. אימרו לעצמכם: "אה! האוזניים שלי! איזה חסד גדול עשה אתי ה' בכך שנתן לי שתי אוזניים!"

יכולת האיזון

האמת היא שהאוזניים אינן רק כלי בו אנו שומעים, הן הכרחיות גם עבור פעולת ההליכה. למדנו ללכת כאשר היינו קטנים, ולכן ההליכה נראית בעינינו כפעולה קלה, אולם לאמיתו של דבר, ההליכה אינה פשוטה כלל ועיקר, אלא היא פעולה לוליינית, מורכבת מאין כמותה. דרושה לאדם עבודה רבה כדי לאזן את עצמו, והסיבה היחידה שההליכה היא קלה כל כך עבורנו היא משום שיש לנו אוזניים שעושות עבורנו את העבודה.

בכל אחת מן האוזניים קיים מצע של עצבים. העצבים מבצבים מתוך מצע זה הממוקם בתא קטן שבתוך האוזן. על גבי תא העצבים הזה, מונחת אבן רופפת. כאשר אדם מזיז את ראשו מעט, האבן זזה והיא מדגדגת את העצבים הללו - והעצבים מזהירים אותו: "יישר את עצמך!" בכל אחת מהאוזניים קיימת אבן קטנה כזו, ואבנים אלו נעות באופן הגורם לאדם להתיישר, וכך זה נעשה באופן אוטומטי. ניסי ניסים!

אכן, ישנם אנשים שלא הורגלו להפעיל את הראש שלהם, ואם תסביר להם דברים מעין אלו, הם יצחקו עליך. הם ישאלו אותך מה דיברו בשיחה שהשתתפת בה, וכשתאמר להם שדיברו על האוזניים, הם לא יבינו. אבל פירושו של דבר הוא שהם אינם חיים על פי רצון ה'. כתוב "כָּל עֲצֻמוֹתֵי תְּאֵמָרָנָה" - כל החלקים בגופי צריכים לשבח אותך ה'. כל חלק וחלק בנפרד אומר: "ה' מִי כְמוֹךָ!" (תהילים לה, י). כך צריכים לחיות - עבודה זו של הכרת הטוב לה' על כל פרט ופרט, חשובה היא עד למאוד, ויש להשקיע בה זמן.

הנה כי כן, ענין זה לבד שווה שיחה בפני עצמה, שכן אדם חייב לעשות חשבון עם עצמו, מתי בפעם האחרונה חשבתי להודות לקב"ה על כך שאני מסוגל לשמוע? ישנם אנשים שאף פעם לא חשבו על זה! הרבה מאוד אנשים מעולם לא חשבו אפילו פעם אחת על המתנה הגדולה הממוקמת בצדי ראשם. וגם אם יחלפו שנים רבות עד שנלמד להעריך באמת את המתנה הזו, בכל זאת, ענין זה שווה כל מאמץ שמשקיעים בו.

זה נשמע כמו דרישה מוגזמת, הרי כיצד אוכל לעבוד את ה' ע"י אוזני? מה כבר אוכל לפעול על ידם? אולם אין ספק שכך אומר לנו הפסוק, שכל מתנה נפלאה שאנו מקבלים מהבורא יתברך - והאוזניים הן מתנה אדירה, מתנה נצרכת ביותר עבור קיומנו - עלינו להתאמץ ולעבוד את השי"ת על ידה. עלינו להפעיל את אוזנינו כפי רצון ה'. האם אי פעם חשבתם על כך? איננו רשאים להשתמש באוזנינו כאוות נפשנו, אלא עלינו להיות ערניים למה שנכנס אליהן! בכל מקום בו אנו נמצאים, עלינו לזכור שאנו לובשים כעת את ה"אוזניות" שנתן לנו הבורא, ועלינו להשתמש בהם אך ורק לעבודתו.

מחילות אל המח

הבה נתבונן בדבריו של נעים זמירות ישראל, שאומר לקב"ה, "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָּ, אֲזִנִּים כְּרִיתָ לִי" (תהילים מ, ז). מה הפירוש "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָּ"? האם הקב"ה אינו חפץ שנקריב קרבנות? התשובה היא, שדוד נמשח למלך על ישראל לאחר שהקב"ה מאס במלכותו של שאול המלך, עקב כך ששאול העמיד את הקרבת הקרבנות לפני השמיעה בקול ה'. דוד המלך הבין שיש דבר שהוא גדול בהרבה מהקרבנות, גדול כל כך עד שביחס לענין זה של לשמוע בקול ה', **כביכול** הקרבנות אינן כלום. בוודאי שהשי"ת **כן** חפץ בקרבנות, אולם מציווי התורה לתת את דם האיל על תנוך האוזן אנו למדים, שעם כל חשיבותן העצומה של הקרבנות, ה"שְׁמִיעַ" הוא "מְזַבֵּחַ טוֹב", וזהו הפירוש "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָּ".

ומהו הדבר שבו חפץ ה' יותר מן הקרבנות? "אֲזִנִּים כְּרִיתָ לִי". יש לשים לב היטב ללשון בה נקט דוד המלך. הוא לא אמר "אוזנים נתת לי" אלא "כְּרִיתָ" - דבר זה הוא חידוש עבור רובנו, שהאוזניים אינן רק איברים התלויים בצדי הראש, אלא הן **מחילות** אותן כרה השי"ת אל תוך מוחו של האדם, והן מביאות את המלים והרעיונות אל המקום הרגיש ביותר בגוף האדם - אל השכל.

הקשבה מודעת

אם חפצים אנו להראות את הכרת הטוב שלנו כלפי הקב"ה, עלינו לקבל על עצמינו מכאן ולהבא, להשתמש ב"קולטי מידע" אלו שנתן לנו ה', לקלוט ולאסוף רק את המידע אותו הוא רוצה שנשמע. נתאר לעצמינו שיש לנו שני משפכים בשני צדי ראשנו,

ב' - משלמים על האוזניים

אין ארוחות חנם

רובם של בני אדם אינם מבינים עד כמה חשובה היא ההודאה לה', וזו בעיה גדולה, משום שבעולם הזה שום דבר אינו ניתן לנו בחנם. כל מתנה שנותן לנו השי"ת דורשת איזה "תשלום", והתשלום המינימלי ביותר שאנו יכולים לשלם לה' כביכול, הוא להרגיש הכרת הטוב כלפיו. לכן, חובה על כל אחד ואחד מאיתנו לחשוב מהי הדרך הנכונה להביע את הכרת הטוב שלו לה'.

כמובן, יש שיחשבו לפטור את עצמם על ידי אמירת "ברוך אתה ה', תודה רבה שנתת לי אוזניים". האמת היא, שגם זו התחלה טובה, אך כאשר נעייין בדבריו של רבינו יונה (שם), נגלה שנדרש מהאדם הרבה יותר מזה. כותב רבינו יונה: "והן האדם חייב לעבוד את השי" באיבריו ויצוריו כולם, כי לעבודתו יצרו, כמו שכתוב (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו". פירוש, שאין דבר בעולם הזה שאין לו תכלית לעבודת ה', ואם ניתנו לאדם אוזניים, סימן הוא שעליו לנצל אותם לעבודתו יתברך.

יש שיחשבו שהדברים שאמרתי הנם בדרך גוזמה, אולם אני מוכן לומר את זה שוב ושוב, כי זו כלל אינה גוזמה, אלא זהו אחד מהיסודות של עבודת ה'! ברגע שהאדם מבין עד כמה הוא נהנה מהמתנות שנתן לו הבורא, מחויב הוא להראות את הכרת הטוב שלו על ידי שישתמש במתנות אלו לשם עבודתו יתברך. זה מה שמצופה מאיתנו, אומר רבינו יונה, שנרגיש שבתמורה לכך שה' נתן לנו מתנה מופלאה כל כך, אנו חפצים להשתמש במתנה זו כדי לעבוד את ה'.

שאל את עצמך

מאחר ונתבאר לנו שהאוזניים הן מתנה כה נפלאה - וכמובן עדיין לא כולם משוכנעים בזה; יקח הרבה דיבורים והרבה התרגלות עד שנזכה להגיע למסקנה שהשמיעה היא תענוג עילאי - אך ברגע שנתחיל להבין שהשמיעה היא מתנה, עלינו לשאול את עצמנו: "כיצד אני יכול לעבוד את ה' באוזני, ובכך להראות את הכרת הטוב שלי כלפיו? הרי 'כָּל פֶּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ' - כדאי אם כן שאתחיל לחשוב, לשם מה נועדו האוזניים?"

ו"עושים אוזנם כאפרכסת" - לא בגלל שהם אינם שומעים בלי זה, אלא משום שבכך הם מראים עד כמה חשוב להקשיב. הרי זה כאומר "הריני מקדיש את אוזני לעבודה של לשמוע בקול ה'".

השימוש החשוב ביותר

כמובן, שכיון שהקב"ה חיבר שתי אוזניים לראשנו, אנו רשאים להשתמש בהם עבור מטרות נוספות. כאשר אדם עומד לחצות כביש, מלבד הצורך להסתכל לשני הכיוונים [ואגב, גם בכביש חד-סטרי צריך להסתכל לשני הכיוונים, כי תמיד יש את האיום של ילד הדוהר על אופניו], צריך האדם להשתמש באוזניו גם כדי לשמוע אם יש מכוניות. ישנם כל כך הרבה שימושים כשרים שנוכל לעשות באוזנינו, אבל אל לנו לשכוח את עיקר המטרה של האוזניים - לשמש כ"משפכים"! כל יהודי חייב לקבוע בליבו שאוזניו נועדו כדי לשמוע את מה שאומר לנו הקב"ה בתורתו! עלינו להשתמש בהם לשמיעת דברי תורה ורעיונות של תורה, ולהעבירם אל תוך שכלנו.

לצערנו ישנם הרבה אנשים שומרי תורה ומצוות, שהם כחרשים למסרים שמלמדת אותנו התורה, וזאת משום שהם אינם מקשיבים באמת. גם יהודי שמקפיד על כל המצוות, עליו לדעת שהוא אינו מקפיד על חלק גדול של התורה אם הוא אינו מאזין לתורה. יש אנשים המקיימים רק את מה שאומרים השכנים, או מה שהם קוראים בעיתון או שומעים ברחוב, אולם הם אינם מנסים לשמוע את דבר ה' ולהבין את רצונו האמיתי, את הדברים בהם הוא חפץ, ואת האופן בו הוא רוצה שננהיג את חיינו.

הכל כולל

שומה על האדם להשתמש באוזניו בראש ובראשונה כדי לשמוע דברי תורה. ואין הכוונה רק לשולחן ערוך, משניות וגמרא - אלו הם דברים בסיסיים ביותר, ומובן מאליו שצריך ללמוד אותם, אבל לשמוע דברי תורה פירושו גם ללמוד ג'ך. מי שאינו לומד נביאים וכתובים, הריהו כמי שאוכל לחם לבן, שנטלו ממנו את הסובין - זה לא מזין!

לתוכם אפשר ליצוק רכיבים שהם חשובים והכרחיים לעיצוב אישיותנו, בוודאי שלא נשפוך לשם חומרים אחרים! מטרתם של האוזניים היא, שעל ידם נקלוט ונאגור את המסרים אותם שולח לנו השי"ת. אם נשתמש באוזנינו למטרה זו, אנו מוציאים אל הפועל את תכליתם בחיים: "הִנֵּה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים".

נחַד את הדברים: איננו מדברים עכשיו רק על האזנה למידע - אנחנו מדברים על לעבוד את הקב"ה באוזנינו. למשל, בחור ישיבה נכנס לבית המדרש כדי לשמוע שיחה מאת ראש הישיבה או המשגיח. כמובן שבדעתו להקשיב; כמובן שהוא מתכוון לשים לב לדברים שייאמרו ולנסות לקיים את אשר ישמע. אבל איננו מדברים על זה; אנו מוסיפים כאן משהו חדש, שכאשר אתה עומד להיכנס לשיחה, עליך לחשוב: "אני לוקח עכשיו את שתי האוזניים שלי, את המתנה הנהדרת הזו שהעניק לי הקב"ה, ואני הולך לנצל את האוזניים האלה לעבודת ה', על מנת להראות את הכרת הטוב שלי כלפיו. אני מוכן ומזומן לקלוט באוזניים אלו את המידע שהשי"ת רוצה שאשמע".

"הטה אזנך"

בתנ"ך, מוצאים אנו את הביטוי "הטיית האוזן" - ביטוי המתאר את מי שמקשיב לחבירו. למעשה, בשביל לשמוע, האדם אינו צריך להטות את עצמו קדימה, הוא יכול לשבת רגל על רגל במנוחה, ולשמוע היטב. אבל מי שמטה את עצמו קדימה בשעה שהוא מקשיב, מכריז בזה: "הנני מוכן ומזומן לקרב את אוזני אליך הקב"ה, ואני מאזין לך. אני משתמש במתנות אלו שנתת לי - לעבודתך". האין זה דבר נפלא, להודות כך לקב"ה על האוזניים שנתן לנו?

אז בפעם הבאה שתזדמן לשמוע שיעור תורה או שיחת מוסר, במקום להישען אחורה כאדם היושב ברכב ונהנה מהנוף - הראה את הכרת הטוב שלך לקב"ה והישען קדימה. בזה תרגיש שאתה מקרב את אוזניך לקב"ה. זהו דבר שצריך לתרגל אותו. יש אנשים שאף מניחים את ידיהם מסביב לאוזניהם

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 1670-244-072

תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

שהרגילו אותו שלא לציית למה שאומרים לו. ולכן, למרות מה שאומרים ברחוב, אנחנו מחוייבים לחיות על פי דרך התורה, והתורה מלמדת אותנו ששמיעה וציית הם דברים חשובים וגדולים.

מוכרחים אנו להתגבר על התעמולה הנוראה הזקפת ראש, ומחנכת נגד הכנעה והרכנת הראש בפני ביקורת. אדרבה, אחד מתפקידיו של האוזן הוא "אֵזֶן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים".

איזהו חבר?

דוד המלך ע"ה, שממנו למדנו את מעלת השמיעה, אומר: "בְּקָמִים עָלַי מְרַעִים תְּשְׁמַעְנָה אֲזִנִּי" (תהילים לב, יב). רגילים לפרש שכוונתו היא לבקש מה' שיזכה אותו לראות במפלתם של הרשעים, אולם רבינו ישראל סלנטר זיע"א ביאר את הפסוק באופן שונה: דוד המלך מבקש שכאשר ה"מרעים" - אותם אנשים הרוצים לומר עליו דברי ביקורת, מדברים, יזכה הוא לשמוע באוזניו את דבריהם. לא כמו היום, שחושבים שאם מישהו מותח עליך ביקורת, הוא הופך לאויבך. ההיפך הוא הנכון - הוא חברך הטוב ביותר! כדאי לך להטות אוזן לדבריו של אדם זה, כי הוא זה שיביא אותך לחיי העולם הבא.

הבה נאזין לדברים שכותב רבינו יונה (שערי תשובה שער ב אות יא) בענין מי שאינו מאזין בקול המוכיחים אותו: "ואשר לא יתעורר לקול המוכיחים יכפל עוונו, כי הזהירוהו והקשה את לבו ולא נזהר כמו שנאמר (משלי יז, י-יא) 'תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה, אך מרי יבקש רע ומלאך אכזרי ישולח בו'. פירוש, האיש הרע לא יכנע לקול המוכיחים אך יבקש להמרות. ותחת כי לא נחת מדברי המלאך המוכיח, מלאך אכזרי ישולח בו מדה כנגד מדה, כי המוכיחים נקראו מלאכים שנאמר (דברי הימים ב לו, טז) 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו'". הרי שאדם שמוכיח את חברו, הוא מלאך! כן, מלאך! אנו סברנו שהשכן שמותח עלינו ביקורת הוא אויב, ובא רבינו יונה ומלמד אותנו שהוא מלאך ה'! כל אדם שמטיף לנו מוסר נקרא מלאך - ולמעשה הוא ידידנו הטוב ביותר.

עזר כנגדו

אחת ההזדמנויות הגדולות שיש לו לאדם להשתלם במידה זו של שמיעת האזן, היא ע"י אשתו. כי הרי כשאדם נמצא בכלל או במקום העבודה, מעטים

כל אחד ואחד מאיתנו זקוק למשלי, זקוק לאיוב, זקוק להכל. מעולם לא למדת את ספר עזרא? האם אתה מתכנן לעבור את חייך מבלי ללמוד אותו אפילו פעם אחת? כיצד מסוגל אתה לעשות דבר כזה? לקרוא עיתון אתה מוכן, אבל לקרוא את ספר עזרא אינך מוכן? גם אם זה עיתון כשר, האם תדלג על עזרא ונחמיה בשביל לקרוא עיתון כשר? לפחות פעם אחת בחייך, עליך ללמוד את ספר עזרא ונחמיה. ואל תאמר "יום אחד אגיע לזה" - כי מי יודע אם יום זה יגיע.

גם פירוש רש"י - מוכרחים ללמוד רש"י! תן לדבריו של רש"י להיכנס לאוזניך, שכן פירושו מלא בדברי חכמה. זיכני הבורא לכתוב לעצמי סיכום של כמה וכמה יסודות לחיים, המלוקטים מדבריו של רש"י. רש"י הכניס בדבריו הקצרים והמתומצתים, פנינים שלא היינו רואים בדברי הגמרא עצמה, כולם עצות והדרכות כיצד לגדול ולעבוד את ה' יתברך, ולחיות חיים מאושרים.

ושלא לדבר על ספרי מוסר; עלינו להאזין למילותיו של החובות הלבבות, השערי תשובה והמסילת ישרים. גם מי שילמד מסילת ישרים פעם אחת בלבד, כבר יהפוך לאדם אחר. עלינו להזרים כמה שיותר דברי תורה אל תוך שכלנו באמצעות אוזנינו. זהו חלק נכבד מעבודת האוזן.

ג' - פותחים את האוזניים

מעלת הציות

אמנם, בעסקנו בענין חשוב זה של השמיעה, עלינו לדעת ששמיעה אינה מסתכמת רק בשמיעת דברי תורה. ישנו נושא נוסף, בעל חשיבות רבה, והוא, "אֵזֶן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים" (משלי טו, לא). "אוזן שומעת" אינה רק אוזן ששומעת את הדברים הנאמרים, אלא כזו המצייתת למה שהיא שומעת. אדם ששומע דבר מה, צריך לחשוב לעצמו: "מה אני אמור ללמוד מדבר זה?" "כיצד אוכל ליישם בחיי את מה שלמדתי?" "איך אני יכול להפוך לבן אדם טוב יותר על ידי הדברים ששמעתי זה עתה?"

אני מודע לכך שהמושג "ציות" הפך לבלתי פופולרי בזמנינו, אולם למען האמת, שהעדר מושג זה הוא הסיבה לכל צרותינו. לכן הנוער מופרע כל כך - משום

אם לא שלמדנו את דברי הגמרא הללו, היינו מן הסתם נותנים הסבר אחר לתופעה זו שהקב"ה ברא את החלק התחתון של האוזן באופן זה. הרי ידוע שכאשר האוזן החיצונה קולטת את גלי הקול בכדי להעבירם אל עבר עור התוף, האוזן רועדת מעט מכח הגלים, ורעד זה עלול להפריע בשמיעת הקול. לכן הניח הקב"ה את החלק הרך של האוזן, שאינו רועד מכיון שאין בו עצם, ובכך הוא קולט אל תוכו את הרעד הזה. נמצא שהאליה ניתנה באוזנינו בכדי לסייע לנו לשמוע טוב יותר.

אולם הגמרא מלמדת אותנו שישנה סיבה חשובה יותר מדוע הקב"ה ברא את האוזן באופן זה - כדי שנוכל לסתום את האוזן כאשר יש צורך בכך, כאשר מישהו לידינו מדבר דברים שלא ראוי לנו לשומעם.

היזהרו מהלצים

אחד מהדברים שצריך האדם לשמור את אוזניו מפניהם, היא הליצנות. ידוע כי "ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות", וכך כותב המסילת ישרים (פרק ה): "כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שומעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשה בו רושם כלל". יכול אדם לשמוע מאה שיחות מוסר מחזקות, דברים מרוממים ויסודיים, שיש בכוחם לשנות את חייו לטובה, ואז בא איזה לץ ואומר לו הערה בסגנון, "אהה, החלטת להיות 'פרומער'..." הערה אחת כזו מסוגלת להביא לקריסתם של בנינים שלמים בעבודת ה' שבנה האדם בנפשו.

לכן חשוב כל כך להתרחק מאנשים שפלים וטיפשים. ואין הכוונה להתרחק רק מרוצחים ומחללי שבת, אלא מכל אדם שאינו מעוניין לחיות חיים של עבודת ה', ובז לשאיפה זו של ביקוש השלמות. העולם בחוץ הוא עולם מסוכן, וצריך האדם להיזהר ולשים לב אלו מסרים הוא מנתב אל מוחו באמצעות אוזניו.

ממלכת כהנים

כוחן העצום של האוזניים, והיותן השביל המוביל אל השכל, היא הסיבה שהדבר הראשון אותו עשו הכהנים כאשר נחנכו לעבודת בית המקדש היה להקדיש את אוזניהם לקב"ה, ולקבל על עצמם שאוזניים אלו ישמשו כלי לעבודתו יתברך.

הם האנשים שיעזו להעיר לו באמת על הנקודות הכואבות אצלו. מה גם, שכלפי חוץ, יתכן והאדם יוכל להציג את עצמו כאילו אין לו שום חסרונות. מה שאין כן בבית פנימה, אשתו של האדם רואה את חסרונותיו, וממילא בכוחה לסייע לו לדעת אילו דברים טעונים תיקון אצלו - אם אך ישכיל להטות אוזן לדבריה ולא לדחותם. אשתו של כל אחד יכולה להביאו לידי שלמות גדולה, אם יבחר להיות "אֶזֶן שְׁמֵעַת תּוֹכַחַת חַיִּים".

למעשה, כל ביקורת שהיא, מכל אדם - זו מתנה, גם אם זו מתנה כואבת. משל למה הדבר דומה, אם מאן-דהוא יזרוק עליך יהלום, אף אם תידקר ע"י היהלום לא תכעס עליו, אלא תמהר לחטוף את היהלום לעצמך. כל מילה של ביקורת ומוסר היא יהלום המסוגל להעשיר את האדם המקבל אותה.

לפני כשבעים שנה, זכיתי לשמוע דברי מוסר מאדם פשוט שהלך ברחוב, שביקר אותי על נקודה מסוימת בהתנהגותי. לא אגלה לכם מה זה היה, רק זאת אומר, שעד היום אני זוכר כל מילה מדבריו, והיום אני אדם טוב יותר בזכות מילים אלו.

אשר על כן, יש לו לאדם לחטוף כל מילה של ביקורת ומוסר אותה הוא שומע, מפני שעל פי רוב, יהלומים אלו לא יגיעו אליו, ותחתם יגיעו רק דברי שקר וחנופה, ואם לעולם לא יפתח האדם את אוזניו כדי לקבל את דברי המוסר, הוא ימשיך ללכת בחושך לאורך ימים ושנים.

לסתום את האוזניים

לא נוכל לסיים את דברינו מבלי להזכיר עוד שימוש חשוב של האוזן, והוא, לדעת מתי לא להאזין אלא לסתום את האוזניים. הגמרא במסכת כתובות (ה, א) שואלת שאלה מעניינת: "מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה?" - מדוע ברא הקב"ה את אוזניו של האדם באופן כזה שהחלק התחתון שלה הוא רך? עונה הגמרא: "שם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכוף אליה לתוכה" - הקב"ה ברא את האוזן בצורה כזו המאפשרת לאדם לסתום את אוזניו אם הוא שומע דברים שהוא אינו אמור לשמוע.

אני נהגתי כן פעם; הייתי נוכח באסיפה של רבנים, שבה אחד הנואמים אמר דבר שאין ראוי לשומעו, אז כופפתי את האליה אל תוך האוזן. "מה זה?" שאל אותי הנואם. "זו גמרא מפורשת!" עניתי לו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

במה זכתה מדינת ארצות הברית להיות מעצמה עולמית משגשגת?

תשובה:

זו שאלה שצריך לשאול את ה' יתברך. אינני נביא ולא בן נביא, ואין מאיתנו יודע חשבונות שמים, אך כן אוכל להביע את דעתי העניה ולהציע סברא. הייתי אומר שהסיבה לכך היא משום שארה"ב קיבלה את היהודים אל תוך שעריה ואיפשרה להם לחיות עם מלא הזכויות. בשונה ממדינות אחרות, מיום היוסדה, הקנתה מדינה זו שוויון זכויות מוחלט ליהודים.

העובדה שיהודים רבים ניצלו לרעה את הזכויות הללו, אינה אשמתה של ארה"ב. היא לא אשמה בכך שהיהודים נדחפו אל מקומות בהם הם אינם אמורים להימצא, והתעקשו להפוך לחלק מהאומה האמריקנית ולאמץ לעצמם את תרבות הגויים. הגויים לא אשמים בכך. החסד הזה שעשתה אמריקה עם העם היהודי זיכה אותה בשכר זה.

בנוסף לכך, בעבר היתה אמריקה מדינה מוסרית ביותר. ניתן להבחין בכך עד היום כאשר אנו רואים שמודפס על שטרות הדולר הכיתוב: "באלקים אנו בוטחים". איני יודע כמה זמן הכיתוב הזה עוד ישאר על המטבע האמריקני. מסתבר שביום מן הימים, בית המשפט העליון יורה על הסרת הכיתוב. הנשמע כדבר הזה, שמדינה תצהיר על גבי המטבע הרשמי שלה שהיא בוטחת באלקים? על זה לבד מגיע להם שכר. נמצא שבתקופה מסוימת, אמריקה היתה ראויה לשגשוג שלה. מה יהיה בעתיד - זאת אין לדעת.

ענין זה חייב להוות אות לכולנו, ומזה נלמד כיצד לחיות את חיינו, שהרי הקב"ה בחר בנו להיות לו לעם סגולה, "וְהֵייתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים" (שמות יט, ה), ומהו עם סגולה? מהו התפקיד אותו מוטל עלינו למלאותו כעם סגולה? התשובה היא, "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכַת כְּהֲנִים" (שם פסוק ו) - מהי "ממלכת כהנים"? הפירוש הוא: עם, שכל יחיד ויחיד, איש, אשה, נער או נערה הינו כהן, המשתדל לחיות חיים של קדושה ועבודת ה'. הקב"ה אומר לנו, "אתם ממלכת כהנים, ואני מבקש שתאמצו גם אתם את היסוד אותו אני מלמד את הכהנים: הקדישו את אוזניכם לעבודתי".

כל יהודי מכריז בקול רם וברור: "שמע ישראל" - תשמע! "וְהָיָה אִם שָׁמַעַ תִּשְׁמָעוּ" - אוזנינו צריכות להיות מוקדשות לעבודת ה'. עלינו לפתוח אותם ולהקשיב כיצד לקיים את רצון ה'. אלו הם חיים של שמיעה - זהו תפקידנו בעולם - לשמוע וללמוד.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מנצלים את המתנה

התורה מלמדת אותנו שהשלב הראשון בעבודת ה' הוא לקדש את אוזנינו לעבודתו, ובכך אנו מכינים את עצמנו לחיים של שמיעה. האוזניים הן מתנות יקרות ערך, ועלינו לשלם לה' על מתנה זו באמצעות שימוש נכון בכח השמיעה כפי רצונו יתברך. השבוע נקדיש בלי נדר חמש דקות כדי ללמוד מוסר בקול רם - ולהקשיב למה שאנחנו אומרים.